

6 י' 6
 10/10
 ז' 10/10

סדר

הכנסת השישית
 מושב שני

פרוטוקול מס' 87

מישיבת ועדת החוץ והבטחון
 יום ו', ט"ז בתשרי תשכ"ח - 20.10.1967, בשעה 9.00

נכח ה:

- חברי הוועדה:
- ד. הכהן
  - מ. אונגאר
  - י. אלמוג
  - א. בן-אליעזר
  - ר. ברקת
  - ע. בן-נר
  - י. הררי
  - י. חזן
  - ג. כהן
  - ג. סמיר
  - ס. נסיר
  - ש. פרס
  - ח. צדוק
  - צ. ציטרמן (במקום י. סרלי)
  - ז. צור
  - י. רפאל

גערר:

- חברי הוועדה:
- ס. יערי
  - ח. לנדאו
  - י. מרידור
  - א. דיסלט

נוכחים: שר החוץ, מר א. אבן - עוזר סדיני לשר החוץ
 מר רביב

רשמה: מ. הלנברג

סדר-היום: דיווח של שר החוץ על המצב המדיני.

היו"ר ד. הכהן:

אני פותח את הישיבה. ברצוני להתנצל על שנאלצתי לבטל את הישיבה שנועדה ליום שלישי, לפי בקשתו של ראש הממשלה, שלא יכול היה להשתתף בה בגלל ישיבת הממשלה. הישיבה עם ראש הממשלה תתקיים בהתחלת המושב הקרוב של הכנסת. ביום שלישי 24.10.67 תתקיים ישיבה עם שר הבטחון והרמטכ"ל.

אני מקדם בברכה את שר החוץ, שחזר ארצה למנוחה ולמסירת דיווחים.

שר החוץ א. אבן:

עוד מעט ימלאו חמישה חודשים מאז הקרבות, והאזנים טרם אסרו דבר או חצי-דבר על הבעיה המרכזית: בעיית השלום והבעיה הטריטוריאלית, ואוירת קטאון עדיין קיימת. ההתפתחות הנוהלית של סיפול האזנים היא מאלפת בגלל מסעות המדיניות. מאז 23.7.67, כלומר, שלושה חודשים, לא רק שאין האזנים מקבלת החלטות על שום נושא, אלא הוא אפילו לא מקיים דיון. ב-23.7.67, בטושב המיוחד של העצרת, מועבר הדיון לסיפול דחוף של מועצת הבטחון. הסיפול הדחוף של מועצת הבטחון הסתכם לפי שעה באי-קיום ישיבה אחת על נושא זה. ב-13.9.67 מתכנס שוב מושב חירום ומתקבלת בו החלטה להעביר את העניין למושב הרגיל, לסיפול בעל עדיפות עליונה. המושב הרגיל מתכנס ב-19.9.67 ומחליט לקיים את הדיון הכללי כרגיל, תוך רישום הסעיף המזרח-תיכוני על סדר-היום לדיון במליאה. ב-13.10.67 מסתיים הוויכוח הכללי ומתקבלת החלטה לדחות את פתיחתו של הדיון על המזרח-התיכוני. בינתיים מתעוררת הצעה לא לספל בנושא זה בעצרת בכלל, אלא להעביר את העניין למועצת הבטחון, כאשר במרכז ההצעות והתכניות הנוגעות עומדת הצעה לסנות נציג מיוחד של המזכיר הכללי, שיבוא בקשר עם הצדדים על-מנת לברר את אפשרויות ההסדר. עד כאן ההתפתחות הנוהלית, ואין ספק שהיא מסקפת מצב מדיני טובש מאד.

ב-4.7.67, כאשר נערכו ההצבעות המכריעות על ההצעות הטובייסיות והיובוטלביות התברר, שלמעשה, העצרת מחולקת בין שתי מסכולות: אחת התובעת החזרת המצב הקודם על כל פרטיו, המספטיים והטריטוריאליים, ואחרת הטוענת שאי-אפשר רק לשחזר מחדש את הזירה ההיא, ויש להתנות כל שינוי במצב המסקת האש גם בשינוי המדיניות הערבית. יש מדרגות שונות של תביעה בין אלה התובעים את השינוי. יש האומרים כי על הערבים לשנות עמדתם עד כדי ויתור על מצב הלוחמה, ולהתנות את שינויים של השטחים שבידינו רק בתמורה במדיניות הערבית. לשון אחרת, נוצר מצב שבו הלחץ הבין-לאומי העיקרי, במשך שבועות אחדים, היה מופנה דווקא אל הערבים על-מנת שיסגרו את מדיניותם. מולט, מתחת לרובד הזה דובץ וסטון לחץ אמטרי על ישראל, במידה שהלחץ על הערבים ישיג תוצאות. כלומר, ברבע שהערבים יביעו נכונות כלשהי של תנועה מחשבתית או מדינית, הרי אין ספק שישראל יהיה נתון ללחצים לעשות משהו במקביל לתזוזה הערבית הזאת, בין שהתזוזה הערבית היא מהותית ובין שהיא תזוזה של אחיזת עיניים. אם הרובד התחתון הזה של לחץ על ישראל טרם הסתמן באופן בולט, הרי זה מפני שהערבים סנעו זאת על-ידי-כך שלא נתנו שום ניסוק או תירוץ למישהו לומר שהם שינו את עמדתם ושהם מוכנים לעשות דבר שמחייב לתפסיר את המצב הקיים.

שר החוץ א. אבן :

ההישג העיקרי של העצרת המיוחדת
היה כפול : קודם כל הוא יצר את
הזיקה ההדוקה הזאת בין שני המושגים - המושג הטריטוריאלי ומושג
השלום או ביטול הלוחמה, על-כל-פנים, מושגים שיש בהם תביעה לערבים
לסטות מטריניות. הלבד השני הוא בכך שנוצר כיום מצב הסבדיל את
המציאות הקיימת מזו שידענו אותה לפני עשר שנים. כיום השתרש מצד
הרעיון האומר שאין לשנות את הצד הטריטוריאלי במצב הקיים בלי שיש
שינוי בטריניות הערבית מבחינת היחס לישראל. אלה שאמרו שאין לתבוע
תזוזה מן הקווים של הפסקת האש בלי שינוי בעמדתם של הערבים, מספרם
שקול כנגד אלה שתבעו נסיגה ללא תנאי. אבל למעשה לא זה המצב. אם
בנתח את הרכב המחנה אשר ביקש נסיגה לאלתר יתגלה שרובו מורכב מן
הגוש הסובייטי והערבים ומספר של מדינות הטוכנות לומר מה שכל
העצרת אמרה לפני עשר שנים, דהיינו, שקודם כל צריך לחזור לתמונה
הקודמת. מספרם של אלה, מחוץ לשני הגושים, הסובייטי והערבים, היה
דל מאד.

למעשה, המצב כיום לא שונה ממה

שהיה ב-4.7.67, כשגורם גורם לא הגיע למסקנה שהוא יכול להתקדם
ולהרוויח משהו על-ידי דיון והכרעה. על כן כל הנישוסים הללו
מסביב לעצרת ומועצת הבטחון ואי-רצון לצלול לתוך המים בלי לדעת
מה תהיה התוצאה. הכיוון הזה, מבחינתנו ולפי תפיסתנו, מיועד
ליצור מצב מדיני המתבטא בצמצום מרחב הברירה. אנחנו רוצים להעמיד
את הערבים לפני הברירה של השלמה עם המציאות הקיימת או משא-ומתן
לשלום מתוך רצון לשנות את המצב הנוכחי. לנו יש דרך לצמצם את
האשליה כאילו אפשר לצמצם את המציאות ללא משא-ומתן לשלום. בכיוון
זה בודע, מראשית המערכה עד היום, מסקל מכריע לעמדה האמריקאית.
עמדה אמריקאית זו נקבעה ב-19.6.67, ביום מתיחת העצרת, על-ידי
הצהרה הטוסיפה לשמש בוטח מוסמן של מדיניותה של ארצות-הברית, אם
כי היו שתי סטיות מן הקו הזה, סטיות שהכתיב אותן בעיקר המצב
התכטיטי, אולם היו מסוכנות. כאשר ארצות-הברית ראתה את עצמה נאלצת
להצביע בעד ההצעה הדרום-אמריקאית - שהיא ברורה מבחינתנו - הרי
ההצעה הדרום-אמריקאית מלאה תפקיד תכטיטי בולם וחוסם; אבל שמחנו
על מפלגה של ההחלטה הזאת שמחה לא פחות עמוקה כשם שמחנו כשנפלו
ההצעות היוגוסלביות והסובייטיות. על-מנת לעודד את הלטיבים להעמיד
הצעה כזו כמכשול להצעה היוגוסלבית נאלצו הצפון-אמריקאים להצביע
בעדה, ועל-ידי-כך סטו מן התורה הצרופה בגאוף ג'ונסון.

מה הם אותם מושגים באותו נאום?

אין לחזור למצב שהיה קיים ב-4.6.67, וכל חזרה כזו אינה אלא מרשם
לחידוש הקרבות. הפסקת האש צריכה להיות מוחלטת לא במצב של שביתת-נשק,
אלא בשלום. צריך אמנם לכבד את העצמאות והשלמות הטריטוריאליה של
המדינות, אולם במזרח-התיכון עיקרון השלמות הטריטוריאליה חל רק על
מצב של שלום ועל גבולות קבע מוסכמים המבטיחים בטחון, ולא על קווי
שביתת-נשק שבירים ומזדמרים. כלומר, היתה התבטאות נמרצת נגד החזרת המצב
לקדמותו, וראייה כלפי העתיד לגבי המבנה הטריטוריאלי באזור. אין
זאת אומרת שארצות-הברית מסכימה עם ישראל לגבי היקף והסמכות של
השינויים שצריך להנחיל למפה המזרח-תיכונית, אולם בשעה זו, שעת קיומו
של דיון עקרוני, יש ערך עצום בעמדה הקובעת את הצורך לגנות ישראל
אחרת, מזרח-תיכון אחר, שוני מבחינת הגבולות, שוני מבחינת הסדרי
הבטחון, והחלטה של ארצות-הברית להכשיל כל הצעה שאינה הולמת את
הזרם המחשבתי הזה. זו היתה העובדה המרכזית שמבינה בנינו את החזית
אשר בלמה את ההצעות המוגעות.

שר החוץ א. אבנר

המסיה השניה של ארצות-הברית מאותה
עמדה שביטח אותה ג'ובסון, נוסף על
ההצבעה ביחס לנוסח הדרום-אמריקאי, היתה כאשר התקיימו שיחות בין
גרוטיקו וגולדברג בשלב האחרון של עצרת החירום, וכאילו הוסכם בהן
על נוסחה שגם אותה אי-אפשר ליישב עם באומן של ג'ובסון, כאשר הסעיף
הטריטוריאלי מנוסח באופן מפורש לפירוש, שהוא דרוש קיום המצב הקודם
כשטרור על פינני שטחים כבושים. גולדברג הסכים לנוסחה זו עם גרוטיקו,
שמציגת בה "ה" הידיעה אשר מטנה את הדברים שגיינ הנשיא ג'ובסון
בחמשת העקרונות.

הדרו-שיח בין ברית-המועצות וארצות-

הברית התחדש ערב העצרת. ידוע לנו תוכנו של כל השיחות, פרט לזו
שהתקיימה אתמול בין דובריגין וראסק, והמסקנה הנובעת מהן היא, שהמרחק
בין ארצות-הברית וברית-המועצות הולך וגדל וכל שיחה סדירה את המרחב
בין עמדותיהן של שתי המעצמות. ארצות-הברית החליטה לסגת כן ההסכמה
שהעבירה לאותה נוסחה שנתקבלה בשיחה שבין גולדברג וגרוטיקו, אבל
הואיל וקשה לה לסגת מן הדברים הכתובים, היא עורכת נסיגה על-ידי
פירושים, כפי שעוד אסביר, ואילו ברית-המועצות הביעה באמצע חודש
ספטמבר לעצרת כשנפיה הודעה ברורה, שאין סיכום בין גולדברג וגרוטיקו.
נציגי ברית-המועצות ציינו שיש רק ניסוח אמריקאי ואין ניסוח אמריקאי-
רוסי. הם ציינו שברית-המועצות בודקת גומחהות על-סנת לברר אם הערבים
מוכנים לקבל אחת מהן, ומכיוון שהערבים לא קבלו את הניסוח המוצע,
הרי ברית-המועצות איננה קשורה אליו, והסיכום איננו סיכום, וההסכם
איננו הסכם.

לפני כעשרה ימים, לפני השיחה שהתקיימה

ב-9 באוקטובר בין גולדברג ודובריגין, קיים ג'ובסון בירור בבית הלבן
שבו טען שגולדברג ואחרים לא היו צריכים להזדהות עם הניסוחים שהופיעו
באותו מסמך באמצע חודש יולי, כאשר הם לא הולמים את הנוסח של חמשת
העקרונות. יש היודעים גם לספר, שהוא אמר לסישהו, בבדיחות הדעת:
שני היהודים שלי, רוסטוב וגולדברג, סדרו אותי, ומתוך רצון להתקרב
לברית-המועצות ספרו את הסוהר של חמשת העקרונות, ועכשיו צריך לחפש
דרך לנסיגה.

אשר לשיחות שהתקיימו בין ארצות-

הברית וברית-המועצות: השיחה החשובה, ולפי שעה המכרעת, היא זו
שהתקיימה ב-10 באוקטובר ושבה גולדברג שאל את דובריגין אם הוא זוכר
שבאמצע חודש יולי דובר על נוסח שהיה מכוון למציאת מוצא מן המצב
הנוכחי. דובר על הצעה ירדנית, שהגיעה לידיעת שתי הממשלות, שחוטטין
תבע פינניים של השטחים תמורת הודעה של המעצמות על מעמדה של ישראל
ועל זכויותיה. דובריגין אמר שלא ידוע לו על כך, אם כי נאמר שהדבר
הועלה בשיחותיו של חוטטין במסקנה. גולדברג אמר שההצעה היירדנית
בופלת טכל רמה סבירה ואין היא מקובלת על ממשלת ארצות-הברית. כאשר
דובריגין העלה את השאלה בדבר המסך השיחות למציאת מוצא השיב גולדברג
שהוא מוכן לכך רק אם יגיעו לפירושים אחידים, ואז התחילו לדבר על
המסמעות של כמה מושגים. גולדברג ציין שכאשר ארצות-הברית מדברת על
פינני של שטחים כבושים, הרי כוונתה היא שייקבעו גבולות קבע חדשים
המבוססים על שמירת הבטחון, והנסיגה, כאשר תהיה, תהיה לאותם גבולות
קבע שייקבעו. גולדברג שאל את דובריגין אם זה גם הפירוש של ברית-
המועצות, ודובריגין השיב שאין זה הפירוש של ברית-המועצות. הוא ציין
כי הפירוש של ברית-המועצות הוא, שצריך לחזור בדיוק למצב שהיה קיים
קודם, מפני שהערבים לא יסכימו לפירוש של ארצות-הברית. גולדברג שאל
מה דעתה של ברית-המועצות לפירוש של ארצות-הברית, ללא קשר עם דעתם
של הערבים, שהרי מוכרחים להביא למצב של שלום-קבע. גישתו של דובריגין
לשאלה זו היתה צוננת.

שר החוץ א. אבנר :

גולדברג הוסיף וציין שהמירוץ האמריקאי לחופש שייט הוא, שיש חופש שייט לכל העורקים הבין-לאומיים, לרבות חופש שייט לדובל ישראלי בתעלת סואץ. דוברינין אמר: אם כך אחת מפרש את הדברים הרי יש כאן מכשול שאי-אפשר להתגבר עליו, ובענין זה דעותינו חלוקות לחלוטין. דוברינין הזכיר את דברי רימר, שלא יתכן שממשלה מצרית תסכים לכך. על כך השיב גולדברג, שהוא מתרשם כי ממשלת ישראל לא תסכים לסבת מן התעלה, מפילו לא קילוטטר אחד בלי שייט חפשי. כאשר דוברינין טען שצריך לקשור בין ענין השייט וענין הפליטים, השיב לו גולדברג שאין קשר בין הדברים. הוא ציין שצריך לסטל בשאלת הפליטים, אבל ענין התעלה קשור אך ורק בענין הלוחמה. גולדברג אמר שהוא היה מוכן להגיש הצעה למועצת הבטחון, אבל רק אם כל המגישים אותה מאוחדים במירוץ שייטן לה, ואם הצדדים ידעו היטב מהו המירוץ לאותה הצעה. הוא ציין שאסור להשאיר דבר מעורפל, והביא לדוגמה את הענין של חופש השייט בתעלה: ישראל תרשם שמדובר בחופש שייט גם לאזניותיה, ואילו מצרים לא תפרש כך את הדברים. והנה, תוסיע מנייה ישראלית, היא תיתקל בהסרעה ושוב עלול להיווצר מעמד כפי שהיה ב-23 במאי, היום שבו הוטל ההסגר על המיצרים. לכן, ציין מר גולדברג, אי-אפשר להסתפק כאן במושגים כלליים. בשלב מסויים אמר דוברינין שכל הסכם בין ברית-המועצות וארצות-הברית טעון התייעצות בין הרוסים ובין הערבים. על כך אמר גולדברג, שלא יכול להיות סגב סמה שמדובר בין רוסייה ואמריקה טעון התייעצות עם הערבים, ואילו מה שמגישה ארצות-הברית מחייב אותה ללא תנאי. הוא הבהיר כי משבי הצדדים הסגב הוא פתוח. אם עמדתה של ברית-המועצות היא, שכל מה שהיא אומרת טעון התייעצות עם הערבים, אז עמדתה של ארצות-הברית היא שכל מה שארצות-הברית אומרת מוגנה בהתייעצות עם ישראל ועם מדינות ערביות אחרות. דוברינין אמר לגולדברג: בימי הפגרה נעשיתם קשוחים יותר.

המבעים שבאו אחר-כך היו באותו כיוון, כשהטוביטים מתגים כל הסכם בהתייעצות עם הערבים, וארצות-הברית נותנת לדברים פירושים מחפירים, שאין סיכוי שהעכבים או ברית-המועצות יקבלו אותם.

ביחס לירושלים התקיימה שיחה אחת בין ריפאעי, שר החוץ החדש של ירדן, ובין רמסק. ריפאעי שאל האם, כאשר אמריקה מדברת על סגב טריטוריאלי, האם היא מוכנה להתחייב עכשיו שהיא תדרוש החזרת ירושלים העתיקה לירדן? על כך ניתנה לו תשובה מעורפלת מאוד לאמור: ארצות-הברית אף פעם לא הכירה דה-יורה לא במעמד ירדן בירושלים ולא במעמד ישראל בירושלים. הוא הוסיף ואמר: הגרה מבחינתכם היא שהפאקטום של ישראל קיים, ואילו הפאקטום שלכם איננו קיים, אבל דה-יורה אין מבחור סכירים מבחינה זו במעמדו של שום צד וענין זה צריך להיות חלק מהדיון הכללי.

אגב, גולדברג קיבל מהגשיא סמכות לסטל בכל הצדדים של הבעיה הישראלית-ערבית, והוא הכתובת לשיחות, בין שהשיחה מתקיימת באו"ם ובין שהיא מתקיימת בווינגטון, והוא הגיע לבמה מסקנות תכטיטיות ועשה מאמץ להביא גם את בריטניה לידי קבלת תכנית תכטיטית אחידה ואפילו נוסח תזכיר בין גולדברג וקארדון, שהועבר לשתי הגירות. גולדברג הקריא לנו את התזכיר הזה, שבו נאמר: מעדיפים דיון במועצת הבטחון על ויכוח בעצרת, כי במועצת הבטחון יש לארצות הברית אפשרות רבה יותר לסנוע דברים סמאירים. גם אני סבור שהסכנה שתתקבל הצעה סיטואטיסטית גדולה יותר בעצרת מאשר במועצת הבטחון, מפילו מתנגדת לה ארצות-הברית. כלומר, להתנגדותה של ארצות הברית יש בעצרת פחות משקל משיש לה במועצת הבטחון, ולא רק בגלל הזכות שיש לה ביחס להצבעה, אלא בגלל העובדה שבמועצת הבטחון יש מספר גורמים שבאמצעותם אפשר לסנוע קבלת החלטה טובעת.

שר החוץ מ. אבן:

אם כן, מצויין באותו תזכיר שיש להעדיף, עם אפשר, העתקת הענין מהעצרת לטוענת הבטחון. עוד מצויין בו, שלפני שסטכיסטים לטוענת הבטחון יש צורך בבידור עם ארבעת הגדולים על משמעותה המעשית של כל גרסה שתוצע. האמריקאים יעמדו על כך שכל הצעה תחייב טעולה חיובית מצד הערבים בקשר להצהרה להסמכת הלוחמה, וחומש שייס לישראל במיצרים ובתעלה. כאשר מדובר על סינוי, הרי יש לפרש את הכוונה לכוונן שלום בו-קיימא והצורך להחליף קווי שביית-הנשק בגבולות מוסכמים. מצויין מסודרות שעל הצדדים יהיה להודיע בטומכי על קבלת הפירושים ולשתף טעולה עם נציג או"ם, תוך ידיעה שזה הפירוש לסככיותיו. אם לא יהיה הסכם כזה לא תלך ארצות-הברית לירזמה כזו. אם, כפי שצפוי, ארבעת המעצמות, ישראל וארצות-ערב, לא יגיעו להסכם על נוסחה ועל פירושה של הנוסחה יחתרו ארצות הברית ואנגליה לסינוי נציג עם מנדט כללי להשכיך שלום בהתאם למגילת או"ם. גולדברג וטיסקו הדגישו שכוננתם לתמרון שהאו"ם יגיע לתוצאה נוהלית כזו, וההחטרה בתנאים מכוונת לכך, אלא שהאנגלים אינם סטכיסטים לכך.

מ. בן-מליעזר:

האם ישראל נשאלה ביחס לתכנית הזאת?

לא.

שר החוץ מ. אבן:

אנחנו הבענו את דעת הממשלה על כל הדברים הללו. דעתנו היא שלא צריך בשום דיון ובשום תהליך, אבל יש מדרגות שונות של שליטה בעמדתנו. אנחנו מציינים במיוחד שאם האו"ם, על אף דעתנו, ימנה מישהו, אסור שסטכיותיו יפגעו בעמדה שלנו, ואנחנו נקבע את עמדתנו כלפיו לפי הדבר הזה. כלומר, יש לאו"ם זכות למנות נציג, אבל עמדתנו תהיה מותנית בסככיות שהוא יצוייד בהן, אם הן תהלומנה את עמדתנו או לא. אנחנו אומרים שאת המצב הקיים יש להחליף רק במצב של שלום וצריך לקבוע גבולות קבע מוסכמים. אנחנו מציינים שהאחריות המרכזית מוטלת על המדינות באיזור. האנגלים לא קבלו זאת, אם כי יש כנראה נסיגה בעמדתם, אבל עד לזמן האחרון, ועוד אתמול הם אמרו לנו שהם קרובים ליאוש מכל טמץ להגיע להגדרה מוסכמת של סככיותיו של הנציג וספק אם אפשר להשיג משהו יותר מסינוי נציג ואפילו דבר זה מוטל בספק, שהרי לא ברור עם הערבים והסובייטים ירשו סינוי של נציג שלא יהיה מצוייד בסככיות מוגדרות. כל שיחה, עד אתמול, מבליטה למעשה יותר ויותר שהואיל ואין הסכמה על מדיניות כמעט בלתי אפשרי להגיע להסכמה כנה על ניסוח ואם יש הסכמה על ניסוח אפשר לקיים אותה רק כל עוד אין סככיות את התכלית, אבל כאשר סככיות את התכלית סתברר שהואיל והמדיניות היא אחרת אין בכוחה של שפה לבשר על-פני עמדות כל כך מנוגדות, דהיינו, בין עמדתו של הנשיא ג'ונסון, כפי שהתבטאה ב-19.6.67 על הסדר חדש, ובין המדיניות הסובייטית על החזרת המצב הקודם. עובדה היא שהמדיניות היא שונה, היא אחרת, היא מנוגדת, ועל כן תמרוני הניסוח מוכרחים להיכשל, אלא אם תהיה אי-כנות על-ידי המצאת נוסחה אשר יכולה להתפרש לצד זה ולצד אחר; דבר זה אמנם קרה אבל הוא מתערער כאשר מתחילים לשאול מה פירושן של המלים.

...7/

שר החוץ מ. אבנר:

עמדתה של ממשלת ישראל היא: מבחנו לא זקוקים לא למתווך, לא לשליח, ולא למינורי של נציג המזכיר הכללי. אם תהיה שעת רצון וממשלות ערב וישראל ירצו להפגש וירצו עזרה, הרי הם בעצמם יגלו את הכתובת. אבל כאשר האו"ם מחליט בכל זאת למנות נציג מבחנו אומרים שהרע במיעוטו הוא שאותו נציג יבוא רק כדי לקרב את הצדדים ולסייע לממשלות להגיע לשלום צודק ובר-קיימא, כלומר, האחראיות היא על הצדדים והם יכולים להסתייע בנציג או לא להסתייע בו. הרעיון הוא שהחלטה תכלול רק סעיף אומרטובי אחד, ותהיה בה פנייה אל המזכיר הכללי של האו"ם למנות נציג. יש גם הצעה לצסט סעיפים סגילת האו"ם, כגון: הארגון מבוטס על עקרון השוויון הריבובי של כל מדינותיו, והממשלות התחייבו להסדיר את סכסוכיהן בדרכי שלום. כל החברות בו התחייבו להפגע משימוש בכוח נגד השלמות הסריטוריאליה והשלמות הסריטוריה של החברות בו, וכן בכל צורה אחרת הנוגדת את סגילת האו"ם. יש גם ציטוט של סעיף 2(4) של סגילת האו"ם והיה רעיון להכניס גם סהו שייאמר בו כי העיקרון של שלמות טריטוריאליה חל על מצב של שלום, ובמצב של שלום הסריטוריה לא יקיימו צבאות על טריטוריה של מדינה אחרת. דבר זה קצת ישן. הארגנטטיבים, שקבלו את השליחות לברר מה המצב אצל הערבים, נתקלו בדבר טוונה. הערבים בקשו להסמיט את הסעיף האחרון הזה שציינת, בטענה שהיא טרחיק לכת יותר מדי מפני שהיא כורך בסטורש את הכיבוש בשלום. זאת אומרת: כל עוד אין שלום יש זכות לקיים כיבוש. הערבים מעדיפים לצסט את סעיפי סגילת האו"ם סבלי לקבוע סייג בסעיף האחרון הזה. הארגנטטיבי במ אל גולדברג ואמר לו שסעיף זה הוא פרו-ישראל ומי-אפשר להסתדר אתו, ולכן הוא מציע להסמיט אותו ולהסתמך על ציטוטים של סגילת האו"ם בלבד.

סעיפים נתיקיסו טגישות בין עשר

החברות הבלתי-קבועות בטועצת הבטחון, ונתקיימו טגישות גם בין הארבע, אלט שחסיד התסודו ללא הסכם, ובעיקר ללא הסכם בין ברית-המועצות וארצות-הברית. תמיד אומר דוברינין: אני צריך להתיעץ עם הערבים, ואז אומר גולדברג: אם כן, אני צריך להתיעץ עם ישראל ועם הערבים. אינני יודע עם קיי-איי-איי קוזניצוב הביא עמו חידוש.

ברצובי לציין שכאשר ברית-המועצות

סדכרת על הערבים היא סמכוונת למצורים. גם הרוסיים סדבריים על סוריה בעל התול פרא שאי-אפשר להסתדר אתו. דבר זה טוונה מפני שהדבריים התבללו בגלל סוריה, ואילו עכשיו אומרים הרוסיים, שסבריים היא הסביעה את המחשבה הערבית.

מה הן האפשרויות עכשיו? - על אף

הקיטאון שנשתרר עד כה קיימות כמעט כל האפשרויות. תיאורטית יש ארבע אפשרויות, ואי-אפשר להוציא אף אחת מהן מן הקו. אפשרות אחת היא, שלא יתקבל שום דבר. אפשרות זו קיימת בגלל הקיטאון העתידי והסתיחות שכמעטים. אם לא יהיה הסכם ביחס לעקרונות ומסכונות של הנציג יש להניח שהצד הערבי-סובייטי לא ירצה לקבל את הנציג. זו אפשרות אחת והיא לא בלתי-נמנעת.

שר החוץ א. אבן:

אפשרות אחרת, שהבוקר נראה לי שהיא
סבירה ביותר, היא, שיתכנה נציג של
המזכיר הכללי בהגדרת סכומים כלליות המסתמכות על ציטוטים של
סגילת האו"ם. אמרתי, שהיה רעיון לתאר את העיקרון של שלמות
טריטוריאלית, אלא שהערבים דחו זאת. כלומר, אם יש שלום - אין
כיבוש, אלא שהערבים רואים כאן איפכא מסתברא, דהיינו, אם אין שלום -
שליש כאילו יש כיבוש. המרגנטינים אמרו שהם מציעים להשמיט סעיף
זה בגלל התנגדותם של הערבים. אמילו ישמיטו סעיף זה תופיע המלה
"שלום" תשע פעמים במסגרת הציטוטים, ולא נראה לי שהערבים יסכימו
לכך. בגלגול האחרון הושטו החלטות העצרת, מפני שמועצת הבטחון
איננה יכולה להיות קשורה לעצרת ביחס להפסקת האש והפליטים. מכל
מקום, אינני מאמין שהערבים יקבלו הגדרה כזו, שמצוטטים בה סעיפי
הסגילה, בגלל יחסם לחובת הבטחון והשלום וחובת השלום כנקודת מוצא,
ללא קבלת השמטה כלשי בין המצב הטריטוריאלי ומצב השלום. אני מניח
שהצעה כזו מובשת על-מנת שלא תתקבל.

שני גורמים, האמריקאים והקנדים,
היו מוכנים להצעה שיהיה בה רק טפס אחד. הם בקשו לכך את הטכסט
האנגליים, ואילו קבלו אותה, הרי היה סיכוי רציני שהיא תתקבל.

ר. גרסט: האם הצרפתים לא היו מעורבים בהתייעצויות?

שר החוץ א. אבן:

הם שותפו באחת השיחות. העמדה הצרפתית
סבילה מאד. היו שיחות עם בירד, והוא מנסה
לשמור על צורת ההוראות שקיבל מסיידו בחודש יולי. הוא הוסמך לחזור
להופעה הצרפתית המסורתית באו"ם, זאת אומרת, שהעצרת היא ועידה דיפלומטית
והיא חשובה להחליף דעות. שמועצת הבטחון היא הזרוע היחידה, אבל שפעולה
של מועצת הבטחון אין בה תועלת ועד לאלא בלי סגעים בין הארבעה כדי להגיע
לידי הרמוניה, ואז, או שיש הסכם בין הארבעה או שאין הסכם ביניהם, ואם
אין, הרי הבליים, הכל הבל.

א. בן-אליעזר: זו גם העמדה האמריקאית בנוגע למועצת
הבטחון.

שר החוץ א. אבן:

כן.
הפעם אין פעולה קדחתנית בדומה לאותה פעולה
שפתחה צרפת בקרב האמריקאים בפעם הקודמת, ויש סיבות לכך. אחת מהן היא,
שהם התרשמו מעמידת האמריקאים.

היו"ר ר. הכהן: האם בירד נוח יותר מסיידו?

שר החוץ א. אבן:

כן.
יש אפשרות, ואני חושב שהיא רצינית, שכל
המהלך הזה יתפורר והענין לא יובא למועצת הבטחון, ואז הערבים ינסו
את מזלם בעצרת. השיחות עם ראשי הנציגויות לא גילו אמנם שינויים בקווי
המדיניות שנקבעו בזמנו, אבל נדמה לי שבדבר זה איננו מנחם אך יש בו כדי
להבהיר שאם תוגשנה להצבעה אותן הצעות יוגוסלביות וסובייטיות ההצבעות
תהיינה כפי שהיו, אם תגודות קלות ביותר מה ושמ. אבל בשאלת השאלה: מה
תהיינה התוצאות אם תוצענה הצעות אחרות? מה יהיה אם הערבים יתנו היתר
להגשת הצעה שתהיה, כביכול, סתונה יותר מהחייבת אותנו? מה יהיה אם
הערבים יהיו מסוגלים להגיע למתינות תכסיסית? במקרה כזה אינני יודע מה
תהיה עמדתם של האמריקאים והלטינים, ואינני יודע מהי התחזית. ...9/

שר החוץ א. אבן :

הקיצוניות של ההצעות היוגוסלביות והסובייטיות היא שעזרה לנו ולאמריקאים להרכיב את החזית של המצביעים נגדן, אבל מה יהיה אם הערבים יגיעו לידי נכונות לקבל את הנוסח הלטיני? - הלטינים בוודאי לא יטרבו להצביע עכשיו בעד הצעתם רק מפני שהערבים מקבלים אותה. לכן, עלינו להביא בחשבון את האפשרות שעלולה להתקבל החלטה הכורכת את טעיף הנסיבה בדברים מעורפלים ומפוקפקים.

קיימת גם אפשרות שתתקבל החלטה התובעת נסיבה ללא תנאי. אינני חושב שתתקבל החלטה כזו, אבל באופן סתימטי צריך לכלול גם אפשרות כזו.

אם כן, אני חוזר: קיימת אפשרות שלא תתקבל שום החלטה. יש אפשרות שיוחלט על מינוי נציג ללא סמכויות. יש אפשרות שיתמנה נציג תוך הגדרת העקרונות שלו, בלי פנייה לצדדים, שיפעל לפי העקרונות של מגילת האו"ם, עם או בלי פירוש. קיימת גם אפשרות שהענין כולו יועבר לעצרת ואז עלולה להיות טוגשת הצעה טיסואיסטית, ואני סבור שלא אהיה אחראי אם אנסה לגחש מה תהיה התוצאה הפרלמנטרית במקרה כזה. אני חושש שכל נכונות ערבית לקבל דברים שהם לא קבלו אותם בעבר, עלולה לעשות שטות בחזית שגיבשנו, אשר לא נהנתה משיא האיתנות, ושיש בה רצון להאחז בכל ניצוץ של מציאות ערבית.

אלו הן האפשרויות, ואנחנו נפעל על-סמך להשיג את הרע במיעוטו. העדיפות שלנו היא: 1. שלא יתקבל דבר; 2. אם יתקבל משהו - שיהיה זה רק דבר נוהלי; 3. אם ידובר על עקרונות - שיהיו אלה עקרונות מעורפלים. אם הענין יועבר לעצרת, הרי יהיה עלינו להתגייס כשם שהתגייסנו בחודש יולי ולחזור על אותו מבצע, מפני שיהיה זה דיון סמוך. עלינו לזכור שיש שבעים באו"ם וויכוח כללי.

עלינו לזכור ולדעת דבר חשוב אחד: קל יותר להביא עובדות מאשר להעביר רושם של אווירה. האווירה כיום שונה לחלוטין מזו שהיתה קיימת בחודש יולי. כיום יש רסיון כמתח. על כל צעד ושעל שומעים על עייפות וליאות. ההנחה שהחלטה של האו"ם תביא לשינויים קלושה ביותר וכמעט איננה מקובלת.

המאמץ להגיע להסכם נובעת מההערכה שאין לקבל סתם פסק-דין שלא יתקבל, וכמקרה כזה - מה הועיל האו"ם בחכמתו? מבחינה זו מטלחה ההצעה הפאקיסטנית על ירושלים תפקיד חיובי. בפרוודורים נשמעים דברים כגון: הנה, ביחס לירושלים ניסינו לקבל החלטה, אבל האם דבר זה שינה משהו? הדאגה כיום היא יותר לקיומו של האו"ם וליזירתו מאשר למזרח התיכון. המסבר באו"ם גדול וחמור, ורוב הנואמים ציינו זאת בוויכוח הכללי.

שר החוץ א. אבנן

למני האו"ם עומדים שני סכסוכים גדולים -
 וייטנאם והמזרח-התיכון - וענין בין-לאומי
 גדול - מירוף הזיון. האו"ם איננו מהווה את המסגרה לענין וייטנאם, שאין לו בכלל
 מסגרה, או סטדברים עליו בג'נבה. הדיונים על המזרח התיכון נמשכים ארבעה חודשים,
 והדיונים על מירוף הנשק מתקיימים בין שמונה-עשרה מדינות, וזה לא אורגן של האו"ם.
 נוכח מצב זה נשאלה השאלה: מה התועלת אם כך יימשכו הדברים. האו"ם לא עזר לנו
 למני המלחמה, ואיננו מסוגל לעזור לנו עכשיו, והשאלה היא: האם מישהו יכול לעזור
 לאו"ם. הרצון הזה לקיים בכל-זאת נציבות של האו"ם נובע מתצורך שהאו"ם לא יהיה
 מבוזה לחלוטין, והבריטים אומרים את הדבר בטפורש, אם גם הסכסוך השני יתקיים,
 יסתדר או לא יסתדר במנותק מקיום האו"ם. הרצון למנוע נציג יונק כוח רב מהשיקול
 הזה, גם בקרב אלה שאינם סבורים שתדבר נהוץ. הרצון הזה נובע גם מהמצב בירושלים,
 שלגביה נחבלה החלטה פעמיים, אלא שדבר לא נשתנה. הסובייטים אמרו שהם מציעים
 שענין ירושלים יובא למועצה הבטחון, על-מנת שהיא תחליט על סנקציות, והם פוכנים
 לתרום את חלקם בענין זה. שגריר קנדה אמר שבענין זה אמריקה היתה מצביעה נגד,
 ולא רק נמנעה, כי כאן התכסיס הסובייטי הוא להיתלות בהחלטה של האו"ם על מנת
 להדור חרירה התערבותית.

בינתיים זה המצב, אבל מכיוון שהוא תלולי
 מאד, יחכן שבמקרים ייאמרו דברים אחרים.

השלב המכריע של המערכה המדינית היה השלב
 הראשון, כאשר לא היה ברור אם לא יחזור מה שהיה בשנת 1957, כאשר אמריקה וברית-
 המועצות התלכדו בתביעה להחזיר את המצב אחרוני. הלחץ שפעל בשנת 1957 היה חזק
 לא מפני שהאו"ם קיבל החלטה, אלא מפני ששתי המעצמות הגדולות התאחדו כדי להחליט.
 כיום אפשר להוכיח מה ההבדל בין החלטה משותפת של אמריקה ורוסיה, ובין החלטה שאחת
 מהן מתנגדת לה. החלטה שאחת מהן מתנגדת לה - איננה מתגשמת.

אשר למחנה הערבי; הפילוג במחנה הוא גדול
 ונמרץ. ההחלטה של רוב מדינות ערב היא, לא לתת לסורים לקבוע את התכסיס ואת שטח
 התמרון.

לסורים ולא לג'יריים.

ר. ברקת

נכון.

שר החוץ א. אבנן

בתוך המצב הזה יש גם גישושים. כמעט שלא
 עובר שבוע בלי שמישהו יגיד שחוסייין מוכן לשלום, אלא מה פוכנים לחת לו. הוא
 מבין, כך אומרים, שהיתה מלחמה ושתוא לא ניצח, אלא שיש לשלדבר זה יש משמעות, אבל
 בכל-זאת שואלים מה פוכנים לחת לו. יש ריבוי של שליחים אמריקאים, בריטיים,
 ולפעמים גם מישהו מאמריקה הלטינית מופיע עם השאלה הזאת. התכסיס של חוסייין הוא
 לא לקשור אתנו מגע של משא-ומתן, אלא לנסות להפיק מאתנו הגדרת ביחס לחנאי השלום,
 ולא במעמד מחייב. השובתנו המיד היא, שאם ברצונו לדעה פרטים, נוכל לספק את סקרנותו
 במלואה ליד שולחן הדיונים ולא נסמך ממנו דבר, אבל לא נוכל לנהל משא-ומתן בצורה
 אחרת. עליו לקבל קודם כל את ההכרעה הקשה, אם הוא מוכן או איננו מוכן לדבר אתנו,
 ואם יחליט שהוא מוכן לדבר אתנו, הרי הוא ימצא את אותנו בלויי לב.

בזמן האחרון נמוצו שמועות על התפכחות מצריה,
 דבר זה מענין אותי יותר. משום מה אני סבור, שאם פעם תבוא הפשרה - היא תבוא
 משם. לפני זמן מה באו אלינו הרומנים ואמרו שיש לתם הרושם שקה"ב מכירה בהם
 כאספקלריה נאמנה לבעייה הישראלית, ובאמצעות רומניה היא מעונינה לדעת מה הושבת
 ישראל, והאם מוכנה ישראל לקיים דיאלוג עם רומניה על נושא זה, על מנת שמצרים
 וישראל תבין אשה את רעותה, והם בקשו ממנסקו שנשלח נציג לבוקרשט. סוכס אצלנו כי
 השגריר שלנו ברומניה יכול למלא המקיד זה. אצייין, שאנחנו לא מעונינים בהיוון
 רומני. הרומנים קיימו שיחוח רבות עם ריאד.

שר תחזק א, אבן

בזמן האחרון אמרו המצרים דברים רבים, מתוך ידיעה שהם יגיעו אלינו, גם באמצעות האמריקאי שבשנת 1956 ניסה לקיים פגישה בין בן-גוריון ונאצר, והם מתנבאים בזר הלשון: מה שישראל רוצה להשיג ממצרים פחות קשה מהנוהל שישראל מציעה. כלומר, קשה יותר למצרים לקבל את הנוסחה בדבר טשא-ומתן ישר, מאשר לקבל מפה חדשה. זאת אומרת, הנוהל קשה יותר מן התוצאה. הם דברו גם על נוהל של ועדה שבייתה הנשק, כלומר, ישראל, מצרים והאוי"ם, לאו דווקא בצורה ועדה, אבל באותה מכוונת של שלושה ולא שני צדדים.

אשר לעתידו צריך להיות גבול חדש, ולא יחכן שהיחסים יודעזעו כל כמה שנים או כמה חודשים. מצד מצרים חוזר ונשמע הפזמון: מעולם לא סיפחנו את עזה, עזה לא הייתה חלק של מצרים. בשיחה האחרונה נאמר, שהמסיס להסכם פסל יכול להיות הגבול הבין-לאומי, אבל מורגשת האבחנה בין עזה ומצרים.

ברור שצריך לברר אם השליח הוא שליח נאמן. אני מוכרח לומר שאת השיחות הראשונות עם רומניה קיימנו מתוך יחס לרומניה כדי לא לפגוע בה. מנסקו אמר לי: אתם יכולים להרחיב את גבולכם, אבל אתם צריכים להבין מהי שעה הכושר. יכול להיות שהרומנים מנפחים קצת את עצמם בגלל הנשיאות בעצרת. עוד עלינו לזכור שכלפי הקומוניסטים בדצונם לגלות יוזמה, מאחר שהם יכולים לדבר עם שני הצדדים. טיטו הוציא עצמו בכך שדיבר רק עם צד אחד. מאורר אמרו אלמלא התגוננתם - הייתם מושמדים, ובמצב כזה רומניה הייתה צריכה להלחם, ועל-ידי הצלחתכם נמצאת רומניה בטוחה יותר, ולכן אנחנו פועלים בשם בטחונה של רומניה ולא בשם דבר אחר. עוד מוסרים לנו, שדיאד מדבר בשפה כזו שהעניין הסטריטוריאלי לא יהיה מכשול.

ביחס לשאלת הדגל הישראלי בסואץ, הרי הם נכנסו לסיבוכן שכל ממסלה מצרית תיכשל בו. הסואץ הפך להיות למוקד של העניין כולו, ויש כאן מספר נקודות: קו הפסקת האש, וכן עילה משפטית לא לנטוש את הקו הזה. אנחנו טוענים שלא יתכן שיהיה בסואץ שייט חפשי ל-121 מדינות ולא יהיה שייט חפשי למדינה ה-122 אשר כבשה את התעלה. מצב זה יהיה לא רציונלי. לא יתכן שנאפשר את הסעבר לכל המדינות ורק אנחנו לא נשתמש בה. ברור שאם המצרים אומרים: כן, אבל לא דגל ישראלי, הם יוצרים קפאון גם לגבי השייט והבעיה בכללה, כי התעלה מחוזה גם את קו הפסקת האש. מה היה קורה אם המצרים היו מוותרים ואומרים: חופש שייט לכל. - במקרה כזה כל בניין הקלפים שלהם היה מחמוטט. מכל מקום, הערבים יוצרים כיום את הקפאון, ואין אנחנו יכולים להעריך מה היה אם הם היו יוצאים מן הקפאון.

לא היו מאמצים נפרדים ביחס לתעלה, אם כי האנגלים התו קנקנט של הצדדים. אמרו לנו: נניח שהמצרים יסכימו עקרונית על חופש שייט לכל, האם אתם הייתם מסכימים לתמוע ולהפעיל את הזכות שלכם במשך שלושה חודשים? תשובתי הייתה: קודם כל יהיה עלצנו להפעיל את זכותנו מיד, ורק אחר-כך אפשר יהיה, אולי, לא להפעילה במשך חודשים אחדים. שאלתי: כיצד ניתן להסביר את העובדה שהם סובלים את המראה של נוכחות צה"ל וטנקים מעברת של התעלה, ואין הם מסכימים לשייט חפשי? ונאמר לי: נוכחותו של צה"ל מעבר לתעלה זה עניין של הפסקת האש, אבל דגל ישראלי בסואץ ימוטט את כל תלאומנות המצריה.

הבדיטים בדקו את השאלה אולי הסכים מצרים לאפשרות ששייט בין-לאומי בתעלה יופעל על-ידי האוי"ם ולא על-ידי מצרים, ועל כך השיבו המצרים: תלאמנו את התעלה כדי שתיה לא תהיה בין-לאומית, וכל המאבק קשור בתלאמת התעלה.

אומרים לנו, כי המצרים אומרים, שיש, אולי, אפשרות להגיע למשהו, אבל אי-אפשר להגיע למשהו כזה, לרבות הסדר טריטוריאלי, אם ישראל ממירה בעמדה הפרוצדורלית.

אזיין, כי אני מציין רק הלכי רוח, ולא אוסר שעלינו להתפעל מהדברים, ואולי רוצים לשכור אותנו בעניין זה של הפרוצדורה.

שר החוץ א. אבנן:
 גם ברוסיה יש הרפייה מחה. כפרבדה ובאיזכסטיה
 היה החפירות על דבריו של נציג ישראל,
 שאמר, שבנית המועצה אחראית למלחמה במזרח-התיכון. שאול אומר שבשביל יהודי
 ברית המועצות זו כוונתה שלא הסולא בפז.

היו"ר ד. הכהן:
 האם נציג רוסיה נשאר באולם כשאתה נאמת?

שר החוץ א. אבנן:
 כן. אגב, הוא נשאר גם בעת נאומי בחודש יולי,
 ולא נכון שהוא עזב את האולם.

אשר ללטינים ולאמריקאים: הם שופרים אמונים
 לקו המרכזי, אם כי יש ביקורת על תופעות שוליות.

היו"ר ד. הכהן:
 האם יש משהו מפייצל?

שר החוץ א. אבנן:
 לא.

מקורות שונים מגיעות אלינו ידיעות על
 החפירות של נאצר ועל מחלתו ומצבו רוחו הגורמים להרעה במצב בריאותו. הפעם
 הגיעו אלינו שמועות מושינגטון ומלונדון, ונאמר, כאילו הדבר עלול להתרחש
 כל שבוע. כאן אציין, כי המצב בסוריה מוכיח שאפשר להיות בלתי יציב - ויציב מאד.
 נזכור שגם מצבו של חוסיין איננו יציב זה שש-עשרה שנה, אבל הוא הספיק לחשתהף
 בהלווייתיהם של אלה שאמרו עליו שהוא בלתי יציב.

האמריקאים חושבים שמוחי א-דין יירש את מקומו
 של נאצר. אני אינני חושב שזה טוב בשבילנו.

ז. צור:
 מה עם קוזניצוב?

שר החוץ א. אבנן:
 הוא סגן שר החוץ, אחד מעשתה. הוא הגיע
 כשאני עזבתי את ניו-יורק. הוא נפגש עם
 הערבים, אלא שעד כה לא קיבלנו דיווח. אני מקווה שנקבל דיווח על שיחתו עם
 גולדברג.

האמריקאים והלטינים אינם חולקים על הקו
 המרכזי שלנו, אבל הם חולקים על תופעות, שלדעתם עלו עליהם לקיים את בריחת אתנו.
 אינני שומע על עניין ירושלים ונראה, שמידת ההלמה גדולה יותר מאשר עם משהו אחר.
 אולי הסיבה לכך היא בעובדה שהמשקיף של הווחיקן מאשר להגיע לנוסחה. האפיפכור
 התעורר שוב לעניין זה אחרי מהלחו. מזכיר המדינה שלו אומר, שהוא רוצה לחדש את
 מאמציו להביא את הכנסיות לידי נוסחה, ומניח שישראל תנהג באדיבות. הוא מדבר על
 נוסחה של מעמד דפלומטי למקומות הקדושים. יש תשעה מקומות קדושים.

אשר לפליטים: הלהץ ביחס לפליטים דעך. יתכן
 שהוא יתחדש עקב פרסום הדו"ח. יתכן שההרבעה היחסית באה ממני שחסלו כמה מן
 המהנות הגדועים ביותר של הפליטים. יחד על כן, הידיעות ביחס לחבלות בישראל אינן
 משמעות רקע פחאים לשיחה עם ישראל מדוע אין היא מחזירת פליטים.

הדו"ח על הפליטים מעניין, ויש בו משום הנדאה
 על דברים שאונר"א שרבה לאודות בהם. מצויין בו, שחלק גדול מן הפליטים הצליחו
 להסתדר, והרשימות היו מנומחות. אפילו באותם מקומות שתוארו כמקומות זרועה יש
 חיים קבועים, העסוקה ושירותים. מתוך הדו"ח מסתבר שהכל הולך לפתרון על-ידי
 קליטה, אלא שהמלחמה של חודש יוני יצרה משבר חדש והכבדה על ירדן. בדו"ח יש
 בקורה על דבר שמבחינה אובייקטיבית האו"ם צריך היה לחייב אותה, כוננת לעובדה
 של העוברים מעזה לגדה, משם מזרחה, ומשם עד בכלל ועד לכוויית. לדעתו, יש פה
 המשרה הקחה של עזה.

שר החוץ א. אבנר

הממשלה שלנו חושבת שכ-30,000 יצאו מן תרצועה, ורובם לא נשארו במערב היורדן. במידה שיש התענינות בהגירה, הם מעוניינים בה יותר מאחרים. מכל מקום, יתכן שפרסום הדו"ח והדיון על הפליטים יביא להידוש המתח סביב ענין זה. יש כאן קובלנה אפריקאית, והם טוענים שבכל יום מתפרסמות הודעות, שהגו אנחנו קרובים לעמאן ולדמשק, ושהחלטנו ליישב את המקומות, והם חוששים בעיקר מן האפשרות של מלחמה נוספת.

ג. כהן:

מדוע דווקא קובלנה אפריקאית?

שר החוץ א. אבנר:

שם התפרסמו הדברים, אבל יש גם טענות מצד הלטינים ואחרים. אם כי הדו-שיח על הבעיה המרכזית הוא חיובי, יש קובלנה כאילו אנחנו מכבידים.

המהלך באפריקה ביחס לנשק נשחפר אחרי כמה תרפחקאות. המתרגש היה מק-נמרה הנתון למאבק בקונגרוס, אשר רוצה לקצץ את סמכויותיו במכירת נשק. מק-נמרה אפר לי שהוא איננו רגיל להפסיד, וברצונו לנצל את הפרוי-ישראלים במנוף בענין זה. יומיים לפני יום כיפור קיימנו שיתח עם ג'ונסון והוא שאל אותו ביחס לירדן. כעבור יומיים חזר בו ודיבר רק על ישראל ומדינות שלא נלחמו בישראל. אנחנו טוענים נגד טעויה. הניסוח הוא שהסקיי-הוק ישלחו במועד עם כל הציוד. יש לזכור שהממשלה איננה בת חורין לסמק נשק למדינות מחוץ לנאט"ו. ענין הסנקים מוחנה בקונגרוס. אם נעמוד על אשראי הדי גורל הבקשה מוחנה בהחלטת בקונגרוס, ולא יהיה בכך משום תירוץ, אבל אם נוכל לשלם במזומנים, הרי התירוץ שחזר מוחנה בקונגרוס, יהיה לא קל.

סענינת הפילוסופיה של מק-נמרה לגבי בטחון ישראל ומלחמה. אמרתי לו שאנחנו מסיקים מסקנות מן המלחמה ומן הענין של "קומיטמנט". הוא אמר לי: אינני אומר לך מה היינו עושים או לא עושים אילו גורל המלחמה היה אחר, אבל ענין ה"קומיטמנט" פעל מול בריה-המועצות, ועליכם להכין זאה. אם לא היה עליכם איום בטילים הרי זה חודות לשיחות בגלסבורו. המרדובס הוא שכוח ההרתעה של האמריקאים גדול יותר נגד מעצמה גדולה מאשר נגד מדינה קטנה, והיכולת שלהם לאזן את בריה-המועצות מהווה פשהו. הוא ציין שענין הקומיטמנט תלוי ונתון בגורמים רבים, שאולי הם זלזלו בהם, ויש גם הגורם הבין-לאומי הכללי, האם באותו רגע הם עסוקים במקום אחר. הדבר תלוי גם בהלכי-רוח פנימיים, והרוח המנשבת בפנים תקבע אם נשיא כלשהו יפעיל את הקומיטמנט. הקומיטמנט מנוסח בצורה גמישה ביותר, ולכן סבור מק-נמרה, שאנחנו צודקים כשאנחנו אומרים שצריך לבטל את הכוחות המקומיים. וייצמן אומר שהתפיסת האפריקאית היא שהיל האוויר שלנו מבוסס בחלקו - שני שלישי שלו - על צרפת, והם אינם רוצים לעבור על האחוז הזה. אמרנו שיש צורמים צרפתיים אשר רוצים לכבד את ההתחייבות הצרפתית, אלא שהם לומדים מהאיסור האמריקאי.

גם ביחס למצב בצרפת יש סדרגות שונות ואמיליו האופטימים האומרים, שאם ממשיכים לייצר - זה סימן טוב, ואם קבלו השלומים - זה סימן טוב, אינם מוכנים לומר משתו בפה מלא, ואינם אומרים שום דבר מפי הגבורה. מכל מקום, רובם סבורים שלגבי הסכמים החומים אולי הם ייענו, אבל דבר אחר הוא כאשר מדברים על דברים חדשים.

היו"ר ד. הכהן:

אני מודה לשר החוץ.

חבר-הכנסת גוברין נאלץ ללכת, והעביר אלי את דבריו ככתב, שאקרא אותם: "לצערי עלי לעזוב את הישיבה, שכן עלי לצאת לירושלים. דעתי היא: א) כפי שהודגש על-ידי שר החוץ, עמדתנו לכל הצעת פשרה בלי-משא ומתן לשלום צריכה להשאר כקודם, נוקשה ושלילית. ב) לא להסכים לאיזו סמכות שהיא, כולל פופ ציטוט מגילת האו"ם, למחורף, אם יחמנה. ג) אם יתמנה מתווך ללא כל סמכות, לא לתת הסכמתנו, ועל-ידי-כך יכולת החמרון נשארת בידינו.

י. הדרי:

הבוקר התפרסם בעהון "הארץ" תיקון להחלטת הממשלה ביחס לגיטוט של חוזה שביחת-הנשק כחתאם להחלטת הכנסת מיום 1.8.67. האם אין כאן אי-הבנה ובמקום לדבר על שביחת-נשק צריך לדבר על הפסקת האש?

שר החוץ / א. אבנ:

בהצהרה הממשלה והכנסת מדובר על הפסקת האש ולא על שביחת-נשק.

י. הדרי:

בחמשת העקרונות של ג'ונסון יש ארבע נקודות לטובתנו, ויש גט נקודה ביחס לפליטים, האם

יש חכמה בקשר לכך?

נניח, ולא חשוב מאיזו סיבה, שיוחלט להעביר את הדיון למועצת הבטחון, האם מבחינה פרוצדורלית לא ידונו בכך יותר בעצרת? הענין הגיע לעצרת מפני שמועצת הבטחון לא הצליחה להגיע לידי הסכם, ותעצרת המיוחדת תחליטה להעביר שוב את הענין למועצת הבטחון, האם דבר זה מונע דיון נוסף בעצרת, או שיתקיים דיון גם בעצרת וגם במועצת הבטחון. כשדיון נמצא בעצרת יש סיכון אם הוא לא מתקיים קודם בוועדה. נדמה לי שאין סיכון גדול יותר מדיון המתקיים במליאה, שם הפיקוח קטן ביותר. האם אין מוצא שהענין יועבר לפחות לוועדה אר-הוק, מפני שתוועדה הראשונה היא בראשות מצריה.

נדמה לי שאין פלוגתא ביחס לכך שיש לנו ענין לדחות ככל האפשר את הדיונים בענין שלנו. עד כה הרווחנו חודש, וככל שנצליח לדחות את הדיון - כך יהיה טוב יותר.

אשר לענין השליח: כאן הכל הלוי במצב הפרלמנטרי. אם הועלה הצעה ברועה יותר, הרי אין טעם שמוטב לעזור להעברת הצעה ביחס לשליח, זאת אומרה: אם תהיה זו הצעה שתעמוד מול הצעה ברועה יותר - אנחנו צריכים להצביע בעדה, אבל אם תהיה זו הצעה יחידה - להצביע נגדה, בנימוק שאנחנו מחננדים להידוין. מכל מקום, אלה הם עניינים שאפשר להחליט עליהם רק ברגע האחרון.

מ. אונא:

העמדה האמריקאית, המוהה בעיני, ונשאלת השאלה: מהו האינטרס האמריקאי הישיר. אני חושב שצריך לדעת מה מביא את האמריקאים לכך, ואולי גם לתעבם להעריך באיזו מידה הם יעמדו על דעתם.

אינני מבין מדוע אנחנו צריכים להתנגד למינוי שליח, אם לא תהיינה לו הוראות של מהורן. כרגע אנחנו נוקטים בעמדה שהתכסיס הטוב ביותר בעצרת הוא לדחות את הדיונים ככל האפשר, אבל, אני שואל: האם יש לנו מדיניות ומחשבה כיצד אנחנו יכולים לגרום לתהפתחות חיובית עבורנו בתחום הדפלומטי? אני סבור שדבר זה הלוי קצה בשאלת המליטים. בעתונות התפרסמה כתבה כאילו שר החוץ הודיע שיש לנו חכמיות ביחס למליטים, האם אמנם יש משוה מן האמת בידיעה זו? נראה לי שיש חשיבות רבה אם נוכל להזיז וליזום משוה ביחס למליטים. יתכן שזה השטח היחיד שאנחנו יכולים לעשות בו משוה, שיתן לנו יתרון לטובה ארוך בסופו של השבון.

ג. מאיר:

חבר-הכנסת ברקת ואני סובבנו בין גורמים גויים, שאפשר להניח שהם אינם אויבים לנו. כוונתי לאלה שנפגשנו אתם במסגרת האיטרנציונל הסוציאליסטי. אני מדגישה שעלינו לדעת שיש הבדל בין האהדה שהיתה נתונה לנו כאשר היינו נתונים בסכנה השמדה, ובין היחס אלינו כאשר אנחנו חזקים ומנצחים. כאשר אנחנו מנצחים רואים אותנו, לפחות, ככל הגויים, אם כי דעתי והרגשתי היא, שאין גוי המקבל אותנו ככל הגויים. קרוסמן, בעת היותו חבר הוועדה האנגלו-אמריקאית, אמר לי: תדעי לך, כולנו אנטישמים, אבל מי שיש לו אומץ להודות בכך יכול ללחום בחוכו נגד זה, אבל מי שמטשטש זאת נשאר אנטישמי.

ג. מאיר:

היחס אלינו כיום הוא כאל חזקים ומנצחים, עד שמתחרטים על האהדה שהייתה אלינו קודם. דברים אלה נשמעו מפייהם של שני אנשים שבאו אלינו באופן מיוחד מפריס, ידידים בנפש, אשר רכזו בשעתו את אהדת האינטלקטואלים המשלטה השמאליים בצרפת, הם באו אלינו בבחילה ואמרו: אלה שהיו אתכם מתחילים עכשיו להיות נבדכס. אינני באה לומר, חלילה, שעלינו לרוחק על משהו. מי לנו כהולנד, ובהוך הולנד מי לנו כמפלגה הסוציאליסטית, אבל הם אומרים שאם יוחלט על כזה בין-לאומי לשמירה על השלום, חתיה הולנד מוכנה לתרום לכך אנשי צבא. אני מוכרחה לציין שהצלחנו לבטל מחשבה זו. עלינו לתשוב בשלילה מפורשת לכל הצעה שיש לה משמעות של חיווך. אמר לי אנגלי - בדרך-כלל הם שתקו - מה איכפת לכם אם או-האנס יכנס את שני הצדדים, אבל גם הוא יהיה נוכח? ועל כך השבנו ב"לא" מפורש. לכנס - בבקשה, אבל לא יהיה נוכח צד שלישי בשיחות. אני חוזרת ואומרת: לא מתווך, אבל אין פירוש הדבר שאנחנו לא רוצים לדבר עם רוסניה, אלא שעליהם לדעת שאנחנו מתנגדים לפתווכים. לא נסכים למת שהיה ברודוס בשנת 1948. המקידו של איש שלישי הוא רק להשפיע על הצדדים שיפגשו בחדר אחד, ותו-לא. לא הייתי הולכת בדרכו של חבר-הכנסת הררי, ואם ידובר על שליה ללא הנחיות, לא הייתי מצביעה נגד זה. הצבעה נגד הצעה כזו עלולה להכביד עלינו, ולא אצל האוייבים, אלא בקרב אלה שרוצים לעזור לנו. מה שאנחנו דורשים מהידידים שלנו זה עומס די גדול עליהם, ואני מבקש להתחיר את עצמנו שלא נעמיס קש רב מדי אשר עלול לשבור את גב הגמל. הלוואי והדירן יסתיים בהחלטה פתומה לשגר שליח של המזכיר הכללי, ובמקרה כזה לא הייתי רוצה שנכביד על ידידים שלנו. עלינו לטוור על מסגרת רציונלית.

י. הררי:

הצעה הייתה שנצביע בעד שליה, אם חתיה זו הצעה שמעמוד סול הצעות גרועות יותר.

ג. מאיר:

אין טמק בכך שאטור לנו לרוחק בענין מהותי, אבל אם מדובר בשליח "צמחוני" לא הייתי מציעה שנצביע

נגד זה.

י. רפאל:

ברצוני לשאול את שר החוץ: האם מתוך קטעי שיחות או רמזי שיחות עם הרומנים משתמע שמצרים מוכנה לנהל משא-ומתן בשמה בלבד, או שהיא מדברה בשם הגוש הערבי ואין היא רוצה להנתק ממנו במסגרת של משא-ומתן או שיחות כלשהם.

שר החוץ א. אבנן:

מצרים איננה אומרת שהיא מוכנה לדבר איתנו, אלא היא רק אומרת לרומניה כיצד היא רואה את הדברים.

י. רפאל:

אני בורס את גישחה של הממשלה שאנחנו נגד חווך, ובעד משא-ומתן ישיר, אם כי אינני מאמין שנוכל להחזיק בעמדה זו לאורך ימים. אינני מאמין שנגיע למשא-ומתן ישיר עם הערבים ולא הייתי נרתע מהדרך להגיע לשלום באמצעות צד נוח לנו, על-ידי בירור הנאים סוקדמים. אני מבין שעכשיו הנאים אינם נוחים לנו, ועכשיו דרך זו איננה ריאלית מפני שהערבים עדיין אינם מוכנים לכך. לו היה לנו סיכוי כלשהו, בשחון כלשהו, שאפשר להגיע לשלום עם מדינת מצרים על-ידי חיווך, אינני מבין את גישחה של חברה-הכנסת גולדה מאיר האומרת, שבשום מניין ואופן לא. אינני בטוח שהחיה זו הדרך לאורך ימים.

ג. מאיר:

היות ואני בטוחה שאנחנו עדיין רחוקים מאד מאד משלום, חרי כל מתווך יכול להיות רק על השבוננו, והוא עלול להיות לנו לרוועץ. אף בטוחה שתעבורנה שנים עד שהערבים יסכימו לשלום אמת איתנו.

י. רפאל:

אם כך, הרי זה ענין הכסיסי. היות ואנחנו לא מאמינים שתשלום קרוב, אולי טוב שנטען את פענחנו בטענה, אבל כאמצעי להשגת שלום היא מפולה, ממני שהיא לא הביאה לשלום. לוי הייתי מאמין שבאמצעות מתווך יש סיכוי לקרב את השלום, הרי לא הייתי דוחה זאת. אני יודע שאנחנו עדיין דוחקים משלום, והמצרים עדיין מדברים ברמזים מעורפלים, אבל בגלל המדיניות הכוללת, המוצהרת, והנכונה שלנו, שאנחנו לא רוצים במתווכחים, לא הייתי רוצה שנגבור את כל הדלתות ונכבול עצמנו בכבלים ונאטום אזנינו משמוע דיבור זה או אחר. אולי בכל זאת מתחילה מצרים להבין עד היכן היא הגיעה. אני סבור שהשלום עם מצרים יהיה קל יותר מאשר עם ירדן.

האם על הגישושים שציינן אותם שר החוץ יודעים גם האמריקאים, או שהדברים נשמרים בסוד.

אם שליחותו של השליח לא הוגדר בצורה שלא נוכל לקבלה, הרי, לדעתי, לא רק שאנחנו צריכים לחסכים להצעה, אלא גם להצביע בעדה. יש להניח שהצעה כזו יכולה להתקבל על-ידי כל העצרה.

א. בן-אליעזר:

מדאיג אותי ביותר החליך שיכול להביא אותנו למצב של הסתבכות. אנחנו לא כל כך חזקים עד שנוכל לעמוד מול הסתבכות, לכן, נראה לי, שהמדיניות קשורה בשני דברים: קודם כל בגבולות המסקה האש, ומשא-ומתן ישיר לשלם. ברגע שנסכים או נציע כל הצעה אחרת, אפילו תהיה זו הצעה בעלת פטרות טובות ומעוררת אשליה, למי ניסוהים שונים, אנחנו שוברים קו, שלדעתי הוא תחזק ביותר בנסיבות הקיימות, לעם אשר אין לו כוח רב, אבל בקו הזה יש כוח מוסרי עצום. לכן, עלינו להזהר מכל הסתבכות. אנחנו צריכים להתנגד לכל הצעה של מתווך, בין אם תהיה לו הגדרה ובין אם לא תהיה לו הגדרה ברורה. אני סבור שמתווך שאין לו הגדרה ברורה מסוכן יותר ממתווך עם הגדרה ברורה. אינני מאמין בהגדרות ברורות, מפני שכל הגדרה אפשר לפרש. אם בכל-זאת, על אף התנגדותנו, יוחלט על שליח, יהיה עלינו להודיע מראש, שישראל איננה מסכימה לשליח מסוג זה. אין פירוש הדבר שהיא לא תימגש אתו, היא תימגש אתו ותגיד לו: אנחנו מוכנים למשא-ומתן ישיר. זו עמדה מוסרית חזקה ומתקבלת על דעת אלה שאנחנו מוכנים אותם כידידים שלנו. כל נסיגה מעמדה זו רק עלולה לסכך אותנו.

לו תיחה בידינו הברירה ביחס לדיון בעצרה או במועצה הבטחון, הרי הייתי בוחר בדיון בעצרה. החלטת בעצרת איננה מחייבת, בשעה שחלטת במועצה הבטחון - מחייבת, ואין לנו לסמוך על וסו אמריקאי שלא ניתן עד היום. החלטת במועצה הבטחון עלולה להעמיד אותנו במצב קשה.

ההצעה הדרום-אמריקאית איננה הצעה טובה לישראל, והדרום-אמריקאים צריכים לדעת זאת. פעלנו אמנם, כחכמים, למענה, אבל הדרום-אמריקאים צריכים לדעת שזו הצעה אנטי-ישראלית וצריך להצביע נגדה. אני מצטער שלא הצבענו נגדה לראשונה, אבל הסיבות הפרלמנטריות חייבו אולי כפי שנהגנו.

אני שואל את שר החוץ: כיצד רואים באו"ם את ריכוזי הצבא המצרי מהעבר השני של העלת סואץ, וכיצד מגיבים באו"ם על פעולות ה"פתח". האם הערבים מצליחים לעשות רושם כאילו נמשכת המלחמה וישראל עומדת במצב קשה?

נוכה הידיעות ביחס לטילים שמספקת רוסיה למצרים, האם שר החוץ איננו סבור שצריך להתחיל במהירות בפעולה ובלחץ על ארה"ב כדי לספק לנו טילים?

ז. צו

בעהון "דבר" חומיעה כתבה וציטטט של מקור לבנוני, כאילו מחנהלים דברים ביחס לחברות באו"ם של מדינות המוסדות להחזיק בשטחים כבושים, ושל מדינות המסרבות להכיר בקיומן של אחרות. האם ידוע לנו משהו בענין זה? אחר מרשן מציין, שכאמצעות החלטה זו מבקשות אמריקה ובריחה-המועצות לאלץ את סין להשלים עם פורמזה, והן מאמינות שהיא תביא גם לעיצוב הגבולות הנוכחיים באירופה. כלומר, יש אינטרס אמריקאי-סובייטי בהעברת החלטה כזו, הפוגעת גם בישראל.

נראה לי שליה או מתוור, החיינה או לא תהיינה לו סמכויות, נושא, בתקופה זו, טכנות גדולות עבודנו. במציאות הקיימת הוא יכול להתערב אפילו על-ידי דיווחים שיש מאחוריהם אוטוריטה של האו"ם. לכן, אם בכל זאת יוחלט על שליה, עלינו להדגיש שהמקידו צריך להיות רק להביא את שני הצדדים לשולחן הדיונים, וזה בלבד.

יש להניח שסירובן של ארצות ערב לבוא בדברים אחרים יימשך זמן רב, והשאלה מה יהיה בינתיים היא שאלה קובעת. כל דבר הנעשה בארץ יש לו השפעה והשלכה על הדיונים בעצרת. להחלטתנו ביחס לירושלים הייתה השפעה, וגם לעליה לגוש עציון יש השפעה, ואפילו לעליה לבניאס, במסגרת הגבולות הקודמים, יש השפעה. לאחר שלעובדות שתיווצרנה יהיה משקל מכריע ביחס לתוצאות בינינו ובין הערבים, יש חשיבות לדברים שהמשלה תקבע אותם. אני מרוצה מההחלטה שלנו האומרת, שנוכה עמדתן של מדינות ערב לא להכיר בישראל ולא לכרות עמה חוזה שלום, הוסיף ישראל לבצר מעמדה בהתחשב עם הצרכים הבטחוניים שלה. אני סבור שעלינו לתת לדברים אלה מעמד מוסבר יותר ולהבהיר שלא נעסוק באפולוקטיקה על כל מעשה שנעשה בארץ.

ג. כהן

אשר לבעיית השליח: הבעיה, כמו שהיא נראית לי, איננה כיצד נצביע באו"ם. אני כמעט בטוח שאם תועלה הצעה כזו יהיה זה במועצת הבטחון. הבעיה היא כיצד להבהיר את עמדתנו לאמריקאים ולידידים אחרים קבועים באו"ם ובמועצת הבטחון. אינני רואה כל מקום שנוזז מהנוסחה שליה יכול רק להביא אותנו לשיחות ישירות. כלומר, הנוסחה של שיחות ישירות אסור שהרד תכסיסית, גם אם מועלית נוסחה תכסיסית שבשלב מסויים נוחה, ויש להניח שהיא לא תקבל. אני חושש שכל הצעה שהועלתה עלולה לשוב ולהיות מועלית. גם הנוסחה של גרומיקו-גולדברג לא שבקה חיים, וכל נייר עלול לאעלה לחזור. מכל מקום, במשא-ומתן ובמציאות שלנו עם האמריקאים אסור שנוזח בענין המשא-ומתן הישיר. כששליח יוצא יודעים רק כיצד הוא מגיע, זאת אומרת, אם שליה יבוא למזרח-התיכון נדע רק כיצד הוא בא, אבל לא נדע כיצד הוא ייצא. אינני רוצה בהנהיגות "צמחוניות", מפני שכל איש רוצה להצליח בשליחותו, אלא אם יש דבר מוגדר למשא-ומתן ישיר.

לדעתי, עלינו לצאת באופנטיבה בענין אונר"א,

עד כדי ערעור של עצם קיומו.

עלינו לזכור שבשטחים שלנו יושבים כ-400,000 פליטים.

שר החוץ א. אבן

אינני אומר את דברי בצורה נחרצת. מה עמדתה של המשלה ביחס לדו"ח?

ג. כהן

אשר לשליח: אני מבין שמקובל על כולנו, שאם אפשר להכשיל כל הצעה על נושא זה - מוטב.

ה. צדוק

אבל אם נגזר שיתקבל משהו בנושא זה, נדמה לי שנעשה משגה אם נכניס את עצמנו, את הציבור בארץ, ואת דעה הקהל בעולם, למצב רוח שהחלטה בדבר שיגור נציג, ולא מתוור, שהמקידו הוא לעזור לצדדים ולסייע להם להגיע להסדר, מהווה כשלון מדיני של ישראל בזירה הבין-לאומית. כלומר, אני גורס שמוטב שהחלטה כזו לא תתקבל, אבל אם היא תתקבל, הרי אין לראותה ככשלון דפלומטי ישראלי. כאשר אומרים שהמקידו של הנציג יהיה לסייע בידי הצדדים להגיע להסדר, זאת אומרת, שאין כופים מתוור אלא מעמידים אותו לרשותם של הצדדים. אני סבור שזה טוב ואין זה פנוגד לקו שלנו.

לא צריך גם ליצור רושם שהיה זה נצחון שלנו
שהערבים ויתרו בו.

ל. הרצין

לא אמרתי זאת.

ה. צדוק

כיצד שר החוץ מעריך את התגובה על תאחזיות שלנו
בשטחים החדשים? האם מבחינת המאבק המדיני הבין-לאומי שעה זו כשרה לשם פעולה כזו,
או שיכולה להיות דעה שבשעה זו המשך הפעולה עלול לגרום לקשיים מדיניים חמורים.

שר החוץ א. אבנן

יש אפשרות של המשך הפעולה בלי המשך ההודעות.

י. חזן

אינני מקבל דעתה של חכרת-הכנסת גולדה מאיר,
והייתי מציע לה לא להתנבא שעוד תעבודנה שנים
עד שנביע לשלום. אני חושב שזו המעט הראשונה שנשיטתם של הערבים קצרה, והזמן כיום
פועל לטובתנו. לנו נוח מאד לשבת על גדות הסואץ, אבל המצרים משלמים בשביל זה
כיוקר רב, ויום יום. עלולים הדברים להגיע לכך שהתעלה תהיה דבר של נוי ולא דבר
חיוני. אינני חושב שמצרים חשב ותחכה. עלינו להיות מוכנים גם להתפחחות מלחמתית
נוספת וגם לאפשרות שנאצר, או מי שיבוא במקומו, ינסה למצוא דרך להסדר אתנו.

עלינו להביא בחשבון שהיחס לישראל איננו יחס
קבוע, ועד כמה שאני שומע, הרי היחס משתנה, ולא לטובה. אם נשורה אח היחס אלינו
לפני המלחמה, ואח היחס אלינו כיום, נמצא, כי היחס כיום יותר בקורחי. ישראל צריכה
לעשות סאמץ עליון שתישאר דמותה כמי שרוצה בשלום, אחרת נפסיד את אחד הפנופים
שלנו. לכן אין אני מבין את ההסתייגות ביחס למחורך, בחנאי שהפקידו יהיה להפגיש
אותנו לשם משא-ומתן. אנחנו מדברים על פגישה פנים אל פנים, וזה המקידו של מתורך.
אינני מבין מה הפחד שמה הוא יהיה נוכח בשיחה, אם לא חתית לו זכות הכרעה. אני
חושב שישראל עלולה להפסיד את דמותה של מדינת הרוצה בשלום, אם היא התקשקש על התפל
ולא על העיקר, והעיקר הוא משא-ומתן ישיר, וזה צריך להיות הקו שלנו, ויכול להיות
תיווך שיביא למשא-ומתן ישיר.

אשר למליטים: אנחנו צריכים לנצל את העובדה,
שמדינת ישראל היא המדינה העיקרית שבה יש פליטים. אנחנו צריכים, נוכח הדו"ח,
לחבוע שהמוסד המספל בפליטים יעבור לפסים אחרים. עלינו לחבוע שאת הכסף הרב
המיועד למליטים יוציאו לא רק לאחזקתם של הפליטים, אלא לחתוויות הכניסה לפתרון.
מדינת ישראל, כגורם שבה יושבים פליטים רבים, תודיע שהיא נכונה לתשתתף בתכניות
כאלה.

אשר להתיישבות: כל זמן שלא הייתה מדינת הלכת
ההתיישבות לפני המדינה, והניד האחרון היה גבולו של הישוב היהודי, אבל אחרי
שקמה מדינת-ישראל, תלוי יצוה צריכה ללכת לפני ההתיישבות. מדינת-ישראל צריכה להחליט
שאלה ואלה יהיו הגבולות שעליהם לא נותר, ובמסגרת גבולות אלה תהיה ההתיישבות.
קודם כל יש צורך בהחלטות ברורות של הממשלה. ההתיישבות היא אחד המכשירים של היזוק
מעמדת המדינה, אבל לא צריך להפגיש להיות מצב כזה שההתיישבות עושה את המדיניות.
אם ההתיישבות תעשה את המדיניות אנחנו מעמידים את שר החוץ ואח העובדים למענינו
בחוץ בצורך למסור הודעות שאחר-כך מתקיימים אותם כאן בגללן. אני חוזר ומדביש:
קודם כל צריכה להיות מדיניות ברורה.

היו"ר ד. חכטן

אשר לשליח: כולנו יודעים שזה לא נחוץ, אבל לא
נכון לומר שהערבים אינם מוכנים להפגש אתנו בדרך
אחרת. אני סבור שהערבים אינם יכולים להפגש אתנו, הם אינם יכולים להסתלק מעמדתם
ואולי גם אינם רוצים להפגש אתנו, ויחכן אמילו שרוסיה מחזקת אותם בכך. לדעתי,
רוסיה היא הגורם העיקרי בסכך שלנו עם הערבים כיום.

תיו"ר ד. הכחון

אם חשבנו שנוכל להסתדר עם הערבים בחמש דקות או בחמש שעות, הרי עכשיו אנחנו צריכים ללמוד מהעקשות הערביות. לא זו אצלם דבר. אינני מבין מדוע נתנגד לשליח שיש לו סמכות רק למי אמנת האו"ם הקובעת, שמדינות עצמאיות צריכות להיות בשלום ולא לעשות מלחמה. אם הערבים אינם מקבלים זאת הרי לא יהיה שליח, ובמקרה כזה ידע האו"ם שהערבים אינם מקבלים את היסוד שעליו מושחת החהליך כולו.

אשר להידברות עם הערבים: אין לי תקווה ביחס להוסיין. נאצר נחון בידי תרוסים ואין לי תקווה בהם. עלינו להנחיל לערבים בשטחים המוחזקים את ההרגשה שהם ישבו אהנו עוד שנים רבות, אולי עוד עשרים שנים, כדי שהם יסיקו את המסקנות.

המעיף השנתי ביחס למליטים יועמד לדיון בוועדה המדינית המקבילה, ושם יהיה עלינו להרוס את ההנחה, שהייתה מקובלת, ביחס למליון 300,000 פליטים, כשיש מספרים אחרים.

אינני צריך לומר לשר החוץ שזו השנה שעלינו לפעול בה בארצות-הבריה, מפני שהיא שנת בחירות. בשנה זו עלינו להפעיל את כל המשאבים ללא כל פשרות, ולהזק את עמדתן של המדינות הידידותיות.

לדעתי, מוטב שהדיון יתקיים במועצה הבטחון ולא בעצרת, וזה בעיקר אם נדע מה עמדתה של ארצות-הבריה לגבי אפשרות של וטו. אני סבור שלנו רצוי יותר שהדיון יתקיים במועצה הבטחון ולא בעצרת, ביהוד כאשר עוד צפויים דיונים, אם לא בעצרת, בוועדה המקבילה.

שר החוץ א. אבנן

אשר לשליחו קודם כל עלי להבהיר מהי העמדה שהבענו אותה בוויכוח הכללי ושאנחנו חוזרים ומביעים אותה. אמרנו, ואנחנו חוזרים ואומרים, שלא נוכל להשלים עם סירובם של הערבים לנהל אתנו משא-ומתן ישיר. ציינו שאין כאן ענין של נוהל, אלא זה ענין מהותי. זה עיקרה של הבעיה, שהרי אין מקרה בסכסוך אחר שממליטים עם רצון לראות מדינה אחת כמצורע. לא נוכל להשלים עם מצב כזה. יש כאן שאלה מדינית ולא שאלה נוהלית. לכן, אם יחמנה נציג, אין אנחנו רשאים להשלים עם הסירוב הזה. אנחנו אומרים שאנחנו תומכים, בדרך-כלל, כאשר מדובר על נציג כדי לסייע לעשות שלום, אבל המעם אנחנו מסתייגים מכך מפני שאנחנו יודעים שהערבים מנצלים גורם שלישי כאמצעי להתחמק מדיון, וכדי להעניק לסירובם פנים הגונות. אסור להעמיד אותם לפני האפשרות הזאת, אלא יש להעמידם לפני הברירה להשלים עם המצב הקיים או לנהל אתנו משא-ומתן. זוהי עמדתנו ולא מדובר רק על הצהרה של עמדה.

לארצות-הבריה יש מבטא כפולה בקשר לשליח. היא סבורה שיחכן שיהיה זמן שממשלה ערבית תהיה מוכנה לדבר, אבל רק בנוכחותו או בראשותו של מישהו אחר, והם מפתמכים על הענין של בנץ' בשעתו. העיקר הוא השיקול החכיסטי. העצרת איננה נחונה לא בידי ארצות-הבריה ולא בידינו, ואין אפשרות רק להכשיל ולסכל. הרעיון ביחס לשליח החזור כרע במיעוטו. האו"ם איננו רוצה להחפז וללכת הביתה ולהסתלק מהוך הענין בלא כלום, ולכן צריך להחליט מהיית התערבות המחוז פוגעת. הרעיון של גולדברג היה, שאולי אפשר יהיה לסיים את העצרת בלא כלום, אבל כנראה שיש ספק בכך. יש להניח שהדבר הפחות פוגע והפחות מסבך הוא שליח, עם או בלי הגדרה. אנחנו סבורים ששוב יותר לנו שליח ללא הגדרה, ואם הדבר בלתי אפשרי, אז שתהיה זו הגדרה מעורפלה ובצורה שאיננה תובעת מישראל. הרעיון היה שתהיה החלטת שאין היא מבקשת דבר מישראל, אלא ייאמר בה שמופנית בקשה אל המזכיר הכללי, ושתהיה בה הדרכה אל האיש שלו כיצד עליו לנהוג. אם ברצוננו בבדיית אמריקאית, חכיסית, עלינו להכנס קצת לדבר הזה. אילו יכולנו לומר שאפשר להכשיל הצעה כזו, זה דבר אחר, אבל אם הדבר איננו כך, הרי יש מקום לתכסיס. נזכור שתוכן ההצעה הלטינית לא היה רצוי לנו, אבל היוזמה של ההצעה הזאת פוררה את החזית וגרמה את הקפאון.

שר החוץ א. אבנר

גורם שיוכל להועיל.

אינני רוצה להשלוח אתכם כאילו ארצות-הברית
חושבת רק על הכספים, אלא היא חושבת גם על

הצבעתנו תלויה בהגדרתה. אם ההגדרה תהיה לא טובה, הרי לא נהיה היחידים שנצביע נגד. אולי אנחנו מפרזים בפחדים שהובעו, אולי לא קל להתדיין עם שליח, אבל ברור שהתקדמנו והחכרנו, ושום שליח לא צריך להוציא אותנו משום שטח. בזמנו לא קיבלנו מה שהציע ברנדוט וגרמנו לכך שגם העצרת לא קבלה את המלצותיו. מה לא נאמר על טאומן? - אני חושב שאם חלה חפוגה הרי הוא חרם לכך לא מעט. הוא אמר שאי-אפשר לשנות את המצב הקיים, מפני שישראל לא היתה. הוא צילם את העובדה ויצר רושם שלא נורא שחיה עיר מאוחדת. אין ספק שבסופו של דבר תקבע העמדה שלנו. אני צריך לפחד ולהשוש רק אם אנחנו מפתחים מעצמנו שמא ננטוש את הקו המרכזי.

נכון שבנאומו של ג'ונסון הוזכר ענין

הפליטים, אבל רק באופן סחמי.

ההנחה של אלה המדברים על כך שהדיון יהיה במועצה הבטחון היא, שהוא יהיה במקום העצרת. נשיא העצרת איננו רוצה שהענין יובא לדיון בעצרת, וגם הוא משחף מעולה להעברה הענין למועצה הבטחון. אני סבור שהאפשרות למנוע החלטות שליליות גדולה יותר במועצה הבטחון. אינני סבור שהאמריקאים יטילו וטו, אלא אם יהיה משהו שיזמין את כרית-המועצה להתערבות. ביהם לסנקציות - אולי כן.

אני מציע שלא נפריז בהבדל בין החלטה של העצרת, שכאילו איננה מחייבת, ובין החלטה של מועצה הבטחון, שכאילו כן מחייבת. בשני המקרים הכיוונים לא צריך להפריז. תצורה או החלטה של העצרת עלולה להיות גורם ממאיר, ואף על פי שהחלטותיה של מועצה הבטחון הן, לכאורה, מחייבות, הרי מצרים החלטה מהחלטות של מועצה הבטחון. גם לגבינו יש בקשות של מועצה הבטחון שמצאנו אפשרות לא להענות להן, בעיקר אם אחת המעצמות הגדולות מסתייגת מהן. בשנת 1956/57 לביצענו את הפינוי לא בגלל החלטות האו"ם, אלא בגלל לחץ אמריקאי-סובייטי, וזה נוסף לעובדה שהיו לנו שותפים שברחו, ועל כן עמידתנו היתה פחות עצמאית. אבל יש לזכור שלא יצאנו אז מפני שזו היתה החלטה שנתקבלה בעצרת. אם באו"ם דואגים לדבר על שליח ולא על מתווך, מדוע לא נקבל זאת? בעיקר כשהם מנסים להפתגל לעמדתנו.

אשר לאינטרס האמריקאי: לג'ונסון יש מסורת

של עקשנות. הוא איננו רוצה להיות מנוצח. הוא חושב שהנצחון בעצרת היזק את ארצות-הברית באו"ם ובמזרח התיכון. מעולם לא היתה נהירה של ערבים לווישנינגטון כמו עכשיו. המניות של הסובייטים ירדו עקב תבוסת הנשק הסובייטי והתבוסת המדינית. מל הוראה המועצה לנציגים האמריקאים מבוססת על נאומו של ג'ונסון, ונאמר שזה אשר מחייב את ארצות הברית ואסור להזדהות עם משהו אחר.

אם נצא מן השלב הזה או בלי שום דבר או בלי

שום דבר שיש בו לחץ עלינו, הרי אנחנו יוצאים למרחב גדול. בשנת 1968 חתיה לפני הערבים תברירה או להשלים עם ישיבתנו בשטחים המוחזקים או לחמש דרך לשנות את הדברים, ואולי הם יגלו את הכתובת של הישראלים, ובכך תחשיבות שיש לסיום בלא דבר. ברור, שאם חוסיין לא ימצא את הדרך אלינו, יהיה עלינו לקבוע תנאי דו-קיום עם היושבים בארץ, אבל יכול להיות שאם חוסיין יראה שאנחנו עושים מבעים אף עם אנשי השטחים, יהיה בכך כדי להחיש את מעולותיו. גם הערבים כאן מבינים את הדבר הזה וחס אומרים לנו: אם אתם בטוחים שחוסיין לא יחזור - אנחנו מוכנים לדבר, אבל אם הוא עלול לחזור ואתם רוצים שאנחנו נשמש לכם רק מנוף - אין אנחנו מוכנים לדבר. לכן, הדיבור אתם לא יהיה קל אם הם סבורים שבסופו של דבר חוסיין יחזור. מכל מקום, לא אהיה אחראי אם אומר לראש עיריית שכם שחוסיין לא יחזור לשכם, מפני שעדיין לא קבענו זאת. קבענו רק שענין זה נתון למשא-ומתן, ואולי הוא יחזור, ואולי לא יחזור.

שר החוץ א. אבנן

לא ראיתי דבר ביחס לנקודה שהעלה אותה חבר-הכנסת צור. הייתה נוסחת שנאמר בה, שיש כלל שאין כובשים שטחים, אבל זה רק לאחר שיש שלום, ואז כל צבא צריך להיות בתחומי-השלום קובע אותם.

פיר כמה קשיים הסברתיים. אי-אפשר היה לבוא ולשאול את משרד החוץ מדוע הוא לא הסביר את ענין העליה לבגוש עציון, מפני שגם הוא קרא על כך בעתון. כאן חשובה מאוד ההסברה. המתאומיות והחגיגיות הרמו לא מעט לדברים שהושמעו באו"ם. יש דברים פוגעים, ויש דברים שאינם פוגעים. הדרך שבה בוצעה העליה לבגוש פגעה בנו. מאידך, בטלביזיה בניו-יורק ראיתי המונות יפות של צעירים שלנו המחיישים ברמת-הגולן, ולא היה בכך שום נשק, מפני שבקשר לכך לא הייתה שום הודעה חגיגית. הכובש עושה כל מה שהוא רוצה לעשות כל זמן שהוא מחזיק בשטחים. הודעה, במקרה זה, פוגעת יותר ממעשים. למעשה כיבוש יש חוקים, ואפילו החוק הבינ-לאומי נדיב כמה פוגע למעולותיו של הכובש. בשטרסבורג נשאלתי, על-ידי הנציב הכריטי, אם ההתיישבות שלנו בגוש מבטלת את הודעתנו בדבר צימיה שלנו לשלום, ואני עניתי מה שעניתי, אבל אילו ידענו את דבר העליה מבעוד מועד אפשר היה להסביר את הדברים. אולי הסלה התיישבות איננה הולמת את המציאות. יש האחזויות. המגמה היא בטחונות. האחזות בטחונות הולמת את החוק ביחס לשטחים כבושים, ויש הצעות על חרישת וזריעת במטח מקומות, מפני שיש שטחים שאי-עבודה בהם יקלקל את היבולים, אבל במקרה כזה אין צורך בהודעות, וכבר אמרתי שבלי טכסים אפשר לבצע הרבה דברים

אשר לסיליים: אני מניח שבענין זה הקבלו פרטים

משר הנסחון ומתמטכ"ל. הם לא בטוחים שיש בעיה של טיליים במצרים.

לשאלתו של חבר-הכנסת בן-אליעזר ביחס לריכוזי

הצבא: הדעה היא שהריכוזים הם מערך הגנתי מובהק. כך אמר לנו אחמול הרמטכ"ל.

הדיון בשאלת הפליטים יחסיים בסוף חודש נובמבר

או בראשית דצמבר. יהיה עלינו לעבד לקראת דיון זה טיעון חדש להלוטין. מבחינה מסויימת חרי הטיעון הקודם שלנו עלול להתנקט בנו. יהיה עלינו להסביר מדוע שאלה הפליטים צריכה להיפתר בהיקף בין-לאומי ואיזורי. על הממשלה יהיה להכריע אם נוסף על כך צריך לעשות משהו לרובמה ולמופה. יש הצעות בדבר שתי חוות שהמשנה להכשרה ולחקסוקה, וזה ענין של כמה מליונים של לירות, אבל מדי לא לבייש את העמדה שנקטנו בה כל השנים, וכדי לבייש את אלה שלא עשו, אני הושב שהממשלה הקבל אחת או שחיים מהצעותיה של הוועדה הדנה בענין זה.

אני מודה לשר החוץ ומאחל עמדה אפעה באו"ם.

היו"ר ד. הכהן

הישיבה נועלה בשעה 12.30.